

- **Docentenhandleiding project**
- **'Een meerdaagse reis naar**
- **Twente voor jongeren met een**

lichamelijke beperking'

Voorbeeldlesmateriaal

Januari 2018

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2018 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Nynke Jansma, Jan Sniekers.

Met dank aan:

- Docenten en leerlingen van Het Erasmus en Het Noordik in Almelo en VMBO De Spindel in Hengelo, die het voorbeeldlesmateriaal uitprobeerden in de klas.

Inhoudsopgave

Typering lesmateriaal	4
Wat leerlingen leren	4
Voor wie is het voorbeeldmateriaal bedoeld?	5
Wat is nodig voor een succesvol project?	5
Beproefd materiaal	5
Uitgangspunten bij het voorbeeldlesmateriaal	7
Achterliggende visie	7
De leerdoelen	7
De inhoud van het voorbeeldmateriaal	8
Leeractiviteiten	8
Leeromgeving	10
Bronnen en materialen	10
Onderwijstijd	10
Rollen van docenten	11
Groepering van de leerlingen	11
Evaluatie en beoordeling	12

Inleiding

Deze handleiding heeft betrekking op het voorbeeldproject 'Een meerdaagse reis naar Twente voor jongeren met een lichamelijke beperking' dat SLO in 2015 en 2016 in samenwerking met enkele scholen in Twente ontwikkelde. Met dit project, dat gemaakt is voor uitvoering in één week (5 lesdagen), kunnen leerlingen hun algemene vaardigheden oefenen en ontwikkelen. Er is gekozen voor een focus op de vaardigheden samenwerken, zelfstandig leren, presenteren en kritisch en abstract denken. Daarnaast kent het project doelen op het gebied van taalvaardigheid en LOB. Het project is op drie scholen uitgetoetst in het kader van het zogeheten Toptraject: een doorlopende leerroute vmbo-mbo-hbo voor getalenteerde praktisch ingestelde leerlingen¹.

Als inspiratiebron is gebruikgemaakt van het project 'Ontwerp een activiteit voor een gehandicapte jongere' dat geschreven is door Jenny van Leeuwen van de Bijlmer Scholengemeenschap en gevonden werd op de website van Jos de Kleijn (<http://www.josdekleijn.nl/vmbo.htm>).

Typering lesmateriaal

Leerlingen staan in dit project voor de taak (fictief) een meerdaagse reis te organiseren naar een bestemming in Twente, voor een groep van acht jongeren met een lichamelijke beperking in de leeftijd van 18 tot 25 jaar en zes begeleiders. Het reisprogramma moet aantrekkelijk zijn voor jongeren, uitvoerbaar zijn voor de doelgroep en betaalbaar zijn.

De opdracht is zo geformuleerd dat de leerlingen zo veel mogelijk uitgedaagd worden om zelfstandig te werken en hun eigen werk te plannen. De leerlingen werken in groepjes, bewaken de tijd, verdelen waar nodig taken.

Scholen hebben de mogelijkheid om op onderdelen eigen activiteiten in te voegen, bij voorkeur ook een of meer buitenschoolse activiteiten.

De projectopdracht en de opdrachten voor de verschillende fasen van het project staan in een projectboekje dat de leerlingen aan het begin van de week krijgen uitgereikt. Scholen kunnen kiezen voor een projectboekje waarin bij de verschillende stappen verwezen wordt naar de mogelijkheid om bij de docent te vragen om een hulpblad, of voor een projectboekje waarin dat niet het geval is (zie hierna bij *Voor wie is het voorbeeldmateriaal bedoeld?*).

Wat leerlingen leren

Leerlingen oefenen en ontwikkelen met dit project hun algemene vaardigheden. De werkwijze in het project laat de leerlingen op een gestructureerde wijze kennismaken met een manier van leren zoals die in het mbo gebruikelijk is: de leerlingen werken aan opdrachten waarbij een beroep wordt gedaan op zelfstandig leren, samenwerken, presenteren en kritisch en abstract denken. Met behulp van rubrics komt ook het reflecteren op de beheersing van deze vaardigheden aan de orde. Daarnaast zijn er leerdoelen op het gebied van Nederlands: de leerlingen geven een presentatie en schrijven een artikel. Tot slot heeft het project een functie in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Leerlingen gaan in gesprek met hbo-

¹ Het 'Toptraject' is een samenwerkingsverband van vmbo-scholen in de regio Twente, het ROC van Twente en Saxion Hogeschool. Het Toptraject werkt sinds 2012 aan de ontwikkeling van een doorgaand leertraject voor getalenteerde en praktisch ingestelde leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg die via het mbo een hbo-diploma willen halen. Doel is om de doorstroom vmbo-mbo-hbo te bevorderen, uitval en tussentijds switchen tegen te gaan en kansrijke leerlingen extra mogelijkheden te bieden. Het Toptraject begint in het vmbo in leerjaar 3. Zie voor meer informatie: www.toptraject.nl.

studenten en komen in contact met verschillende beroepsbeoefenaren en werksituaties - dit laatste afhankelijk van de specifieke activiteiten die de school toevoegt.

Voor wie is het voorbeeldmateriaal bedoeld?

Het voorbeeldmateriaal is gemaakt voor vierdejaarsleerlingen van de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo. Scholen kunnen ervoor kiezen om het project uit te voeren met alle vierdejaarsleerlingen, of om dit alleen te doen met de getalenteerde leerlingen die geselecteerd zijn voor een speciaal traject richting hbo, zoals het Toptraject in Twente. De opdrachten zijn open geformuleerd, waardoor de leerlingen veel ruimte krijgen om zelfstandig te werken en de samenwerking met hun groepsgenoten zelf in te vullen. Dit is bewust gedaan, om leerlingen voldoende uit te dagen en hen de gelegenheid te geven om te laten zien wat zij kunnen.

Voor scholen die het project met alle leerlingen willen uitvoeren zijn er bij verschillende onderdelen van de projectopdracht hulpbladen gemaakt. Docenten kunnen deze hulpbladen aanbieden aan leerlingen die nog moeite hebben om bepaalde stappen zelfstandig te zetten of die bijvoorbeeld niet weten hoe zij bepaalde informatie moeten verzamelen of weergeven.

Wat is nodig voor een succesvol project?

In dit project maken leerlingen kennis met een andere manier van leren. De ontwikkeling van algemene vaardigheden is daarbij een belangrijk doel. Dit vraagt om een specifiek soort lesmateriaal, met veel uitdaging en ruimte voor eigen inbreng. Maar even belangrijk is dat de docenten zich verdiept hebben in het waarom en het hoe van deze werkwijze. Een gedeelde visie is noodzakelijk om als docententeam de leerlingen op een passende manier te kunnen begeleiden bij het project. Docenten zullen bereid moeten zijn om samen te werken en van elkaar te leren. Daarnaast zullen de docenten moeten beschikken over de nodige vaardigheden in het observeren en begeleiden van leerlingen(groepjes) en in het bespreken van de voortgang van het leerproces met de leerlingen.

Uitvoering van dit soort projecten stelt ook eisen wat betreft organisatorische randvoorwaarden. Docenten en leerlingen moeten de beschikking hebben over voldoende ruimte en computers.

Het past bij het karakter van het project dat leerlingen een bepaalde mate van vrijheid krijgen om zelf te beslissen waar en wanneer zij aan het project werken. Maar er zullen ook activiteiten ingepland worden waarbij alle leerlingen tegelijk aanwezig moeten zijn; dit moet zichtbaar zijn in een weekrooster. Duidelijke afspraken over tijd en plaats zijn zeker noodzakelijk bij activiteiten buiten de school.

De begeleiding verloopt het best als gedurende de hele projectweek een vaste groep docenten beschikbaar is. Of dit nu wel of niet gerealiseerd is, er zullen altijd zaken overgedragen moeten worden aan collega's. Het is zaak hierover van tevoren duidelijke afspraken te maken. Ook moet voor de leerlingen duidelijk zijn bij wie zij wanneer en waarvoor terecht kunnen.

Beproefd materiaal

Het ontwikkelde lesmateriaal is in 2015 en 2016 uitgeprobeerd op drie scholen. Daarbij heeft elke school een eigen invulling gekozen voor excursies of andere buitenschoolse activiteiten. Twee scholen, Het Erasmus in Almelo en VMBO De Spindel in Hengelo, hebben ervoor gekozen om het project uit te voeren met alle vierdejaarsleerlingen; op Het Noordik in Almelo heeft alleen een groep van 22 geselecteerde Toptrajectleerlingen deelgenomen.

Op Het Erasmus en Het Noordik heeft een uitgebreide evaluatie plaatsgevonden, waarbij vragenlijsten zijn ingevuld door leerlingen en docenten en waarbij met beide groepen gesprekken hebben plaatsgevonden. Op VMBO de Spindel heeft alleen een mondelinge evaluatie plaatsgevonden met de coördinator Toptraject en twee bij de uitvoering betrokken docenten. De uitkomsten van de evaluaties zijn meegenomen in deze handleiding.

Uitgangspunten bij het voorbeeldlesmateriaal

Achterliggende visie

Met het voorbeeldlesmateriaal wordt beoogd dat leerlingen algemene vaardigheden ontwikkelen die van belang zijn om succesvol door te stromen naar mbo (of havo) en later eventueel hbo. Zelfstandig werken, samenwerken en presenteren zijn belangrijke vaardigheden in het mbo, zowel voor het volgen van het onderwijs als voor veel beroepen waarvoor het mbo opleidt. Kritisch en abstract kunnen denken wordt veel genoemd als voorwaarde voor succes in het hbo. Uiteraard is het ook in het mbo van belang. Om deze vaardigheden te ontwikkelen is gekozen voor een open, realistische en uitdagende opdracht. Door de inhoud en de werkwijze van het project wordt ook gewerkt aan leerdoelen op het gebied van Nederlands en LOB. Op een aantal momenten worden deze ook expliciet aan de orde gesteld.

De leerdoelen

Algemene onderwijsdoelen

Door de werkwijze in het project komen bijna alle eindtermen aan de orde van de zes algemene onderwijsdoelen uit de preambule bij de avo-vakken in het vmbo:

- werken aan vakoverstijgende vaardigheden;
- leren uitvoeren;
- leren leren;
- leren communiceren;
- leren reflecteren op het leer- en werkproces;
- leren reflecteren op de toekomst.

Algemene vaardigheden

In dit project ontwikkelen de leerlingen zich (verder) in vier algemene vaardigheden:

- zelfstandig leren;
- samenwerken;
- presenteren;
- kritisch en abstract denken.

Het is noodzakelijk dat docenten deze vaardigheden expliciet als leerdoel benoemen en een herkenbare plek geven in het leerproces. Het is bijvoorbeeld niet voldoende dat leerlingen opdrachten krijgen waarbij zij moeten samenwerken; de docent zal ook met de leerlingen stil moeten staan bij wat samenwerken inhoudt en er zal ruimte moeten zijn voor reflectie en feedback.

Nederlands

De leerlingen geven aan het eind van de projectweek een presentatie. Dit is een expliciet leerdoel van het project. Ook houden zij vraaggesprekken met hbo-studenten. Hiermee wordt gewerkt aan eindterm NE/K/5: spreek- en gespreksvaardigheid. Ook schrijven de leerlingen een artikel voor de schoolkrant over het project. Daarmee wordt gewerkt aan eindterm NE/K/7: schrijfvaardigheid. Hiernaast komen veel andere eindtermen van het vak Nederlands aan de orde: gedurende de week zijn de leerlingen steeds talig bezig, bijvoorbeeld bij het verwerven en verwerken van informatie via verschillende kanalen, het overleggen in het projectgroepje en het vastleggen van afspraken. Zo komen in ieder geval aspecten van de eindtermen NE/K/4, NE/K/5, NE/K/6, NE/K/7, NE/V/1 en NE/V/3 aan bod.

LOB

Het project heeft meerdere LOB-doelen. In de eerste plaats vergroten de leerlingen hun kennis van beroepen en opleidingen. De school zorgt voor de specifieke invulling van de contacten buiten de school. Via gasten op school en/of excursies komen de leerlingen in aanraking met werksituaties en beroepen in verschillende sectoren (het is zaak dit laatste nadrukkelijk mee te nemen bij de voorbereiding). Daarnaast heeft het project als doel leerlingen na te laten denken over hun (eventuele) ambities om na een mbo-opleiding (of eventueel na de havo) een hbo-studie te gaan volgen en hen meer zicht te geven op hbo-opleidingen. Daarvoor zijn vraaggesprekken met hbo-studenten opgenomen in het programma van de projectweek. Het heeft meerwaarde als deze gesprekken plaats kunnen vinden bij een hbo-instelling. De leerlingen leggen de verkregen informatie vast in hun projectmap of portfolio, evenals hun persoonlijke reflecties daarop.

De inhoud van het voorbeeldmateriaal

In dit project gaan de leerlingen in groepjes aan de slag met het uitwerken van een programma voor een meerdaagse reis naar een bestemming in Twente voor een groep van acht jongeren met een lichamelijke beperking. De leerlingen krijgen een projectboekje waarin de projectopdracht en het werkproces van het project in een aantal stappen beknopt worden beschreven. Er is bewust veel ruimte gelaten voor eigen inbreng en zelfstandig werken. Op enkele door de school geplande momenten vinden gezamenlijke activiteiten plaats, verder werken de groepjes zelfstandig aan het reisprogramma. Zij beginnen met een vooronderzoek om een beeld te krijgen van de doelgroep, van hulpmiddelen en aanpassingen waarmee deze jongeren te maken krijgen en van vakantiemogelijkheden voor deze doelgroep. Vervolgens formuleren zij eisen en wensen voor het programma, waarna zij een concreet reisprogramma maken, inclusief locaties en vervoer, tijdsplanning en begroting. De opbrengsten van alle stappen worden vastgelegd in een portfolio of projectmap (op papier of digitaal). Uiteindelijk presenteren de leerlingen het reisprogramma aan medeleerlingen en docenten. Ook schrijven zij een artikel voor de schoolkrant over het project. Bijlagen bij het projectboekje zijn rubrics waarmee de leerlingen reflecteren op hun algemene vaardigheden en een evaluatieformulier voor LOB. Er zijn hulpbladen beschikbaar bij verschillende projectonderdelen, maar deze worden niet bij voorbaat uitgedeeld (zie onder 'bronnen en materialen').

Leeractiviteiten

Algemene vaardigheden

Het ontwikkelen van de algemene vaardigheden zelfstandig leren, samenwerken, presenteren en kritisch en abstract denken is een belangrijk doel van dit project. Door met behulp van een beknopte opdracht in een groepje zelfstandig een reisprogramma uit te werken en dit te presenteren aan medeleerlingen en docenten, gebruiken de leerlingen al deze vaardigheden. Maar voor de ontwikkeling van algemene vaardigheden is meer nodig dan een context om ze toe te passen. Van belang is gerichte, terugkerende en bewuste oefening en reflectie. Daarbij kunnen rubrics een belangrijke rol spelen. Leerlingen krijgen door het gebruik van rubrics greep op de betreffende vaardigheden. Ze leren zichzelf te beoordelen en feedback te geven aan medeleerlingen. Ook de docent kan met behulp van de rubrics feedback geven aan de leerlingen en met hen in gesprek gaan over verdere ontwikkelstappen. Ontwikkeling staat bij het gebruik van rubrics voorop, niet beoordeling. (Meer informatie over het

werken met rubrics is te vinden op <http://doorstroomvmbo.slo.nl/ontwikkelingen-van-algemene-vaardigheden/werken-rubrics-algemene-vaardigheden>.)

Nederlands

Aan het eind van de projectweek verzorgen de leerlingen per groepje een presentatie, waarbij gebruik wordt gemaakt van PowerPoint, Prezi of een filmpje. Het is denkbaar dat een docent (Nederlands) voor of tijdens de projectweek aandacht schenkt aan de inhoud, opbouw en uitvoering van de presentatie. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de rubrics voor presenteren. Het kan natuurlijk ook dat dit al op eerdere momenten voldoende aan de orde is geweest.

Dat laatste geldt ook voor het schrijven van een artikel. Voorzien is dat leerlingen individueel een artikel schrijven. Er kan ook gekozen worden voor werkvormen waarbij leerlingen meer samenwerken bij het schrijven, bijvoorbeeld door in twee- of drietallen hun conceptversies te bespreken en te verbeteren. (Zie bijvoorbeeld

<https://www.cps.nl/blog/2016/10/17/Schrijfonderwijs-saai-en-tijdrovend-Mooi-niet.>)

De leerlingen voeren vraaggesprekken met hbo-studenten, die zij met hun groepje voorbereiden. De scholen die het project hebben uitgevoerd hebben hier geen specifiek doel aan verbonden voor Nederlands, maar dit is wel een optie. De docent Nederlands zou kunnen ingaan op bijvoorbeeld verschillende soorten vragen, de opbouw van een vraaggesprek en/of verslaglegging.

LOB

De leerlingen voeren vraaggesprekken met hbo-studenten. De gesprekken hebben naast een inhoudelijk doel in het kader van het project ook een LOB-doel: enerzijds verzamelen de leerlingen informatie over de doelgroep van de reis en over bijvoorbeeld technische hulpmiddelen, anderzijds gaan zij met de studenten in gesprek over de opleidingen die deze studenten volgen en over studeren in het hbo. De leerlingen bereiden met hun eigen groepje vragen voor over beide onderwerpen. Afhankelijk van de specifieke invulling van de school gaan de leerlingen ook in gesprek met beroepsbeoefenaren en/of bezoeken zij bedrijven of instellingen. Enkele voorbeelden:

- Op een van de scholen werd een coach van een gehandicaptensportteam uitgenodigd, die vertelde over zijn werk (en leerlingen zelf liet ervaren hoe het is om rolstoelbasketbal te spelen).
- Een school hield een excursie naar een ‘Gezondshop’ waar hulpmiddelen voor mensen met fysieke problemen verkrijgbaar zijn en naar een bedrijf dat zulke hulpmiddelen produceert. Zo kwamen aspecten van werkzaamheden in verschillende sectoren aan de orde. Vooral de techniekkant sprak een aantal leerlingen aan.
- Een school hield een excursie naar het NS-station, waar de leerlingen uitleg kregen over de voorzieningen en hulpmogelijkheden voor mensen met fysieke beperkingen en over de verschillende werkzaamheden op een station.

Aan het eind van het project vullen de leerlingen een evaluatieformulier voor LOB in. Daarbij reflecteren zij op hun eigen talenten en hoe ze die hebben kunnen gebruiken in de projectweek. Ook kijken zij terug op wat ze te weten zijn gekomen over hbo-opleidingen en studeren in het hbo. Zij verbinden dit met hun eigen ambities en studiekeuze.

Rekenen/economie

De leerlingen maken een begroting voor de reis. Hierbij maken zij gebruik van Excel. Het lesmateriaal van het project gaan hier niet specifiek op in. Leerlingen gaven bij de evaluatie van het project aan dat dit onderdeel herkenbaar en gemakkelijk was voor degenen met economie in hun pakket.

Leeromgeving

De projectactiviteiten kunnen op school worden uitgevoerd. Daarbij moeten leerlingen een groot deel van de tijd de beschikking hebben over een computer. Het is aan de school om dit te regelen binnen de eigen mogelijkheden. Om het project aantrekkelijk en motiverend te maken voor de leerlingen én vanwege de toegevoegde waarde van het opdoen van ervaringen buiten school is het aan te bevelen om een of meer buitenschoolse activiteiten op te nemen in de projectweek, bijvoorbeeld gesprekken met hbo-studenten op een hbo-locatie; een bezoek aan een winkel voor hulpmiddelen of een bedrijf dat deze produceert; een bezoek aan een zorginstelling, waar leerlingen in gesprek kunnen gaan met medewerkers en/of cliënten. Een bezoek aan MuZIEum in Nijmegen, dat bezoekers laat ervaren hoe het is om blind te zijn, maakte indruk op de leerlingen van een van de pilotscholen.

Bronnen en materialen

De leerlingen krijgen een projectboekje uitgereikt. De opbrengsten van de verschillende stappen in het project leggen zij vast in een (papieren of digitale) projectmap of portfolio. Op één school hebben de leerlingen een vlog bijgehouden als alternatief voor de eindpresentatie. Hiervoor is gebruik gemaakt van Facebook. Voor reflectie en feedback over de algemene vaardigheden worden rubrics gebruikt. Deze zijn als bijlage bij het projectboekje gevoegd. Op <http://doorstroomvmbo.slo.nl/Paginas/werken-rubrics-algemene-vaardigheden.aspx> zijn werkbladen te vinden met hulpvragen die gebruikt kunnen worden bij het invullen van de rubrics.

Bij verschillende opdrachten in het projectboekje zijn hulpbladen gemaakt. Het is niet de bedoeling dat alle leerlingen alle hulpbladen aangereikt krijgen. Bij voorkeur wordt het aan de leerlingen overgelaten om te bepalen of zij behoefte hebben aan hulp bij een bepaald onderdeel en als dat het geval is, een hulpblad te vragen bij de docent. Binnen het project moet informatie worden gezocht over verschillende onderwerpen, zoals de kenmerken van bepaalde ziekten of handicaps, de mogelijkheden voor logies, excursies, etc. Hiervoor moeten de leerlingen een computer met internetverbinding kunnen gebruiken. Eventueel kunnen andere informatiematerialen gebruikt worden.

Onderwijstijd

Het project is gemaakt voor uitvoering in één week (vijf lesdagen). Het is zaak om tevoren de gezamenlijke activiteiten vast te stellen en in te plannen; een duidelijk rooster hiervan is belangrijk voor leerlingen en docenten. Voor de rest van de tijd moeten de leerlingen dan een eigen planning maken.

Hoeveel tijd er daadwerkelijk nodig is hangt erg af van de door de school zelf te kiezen en te organiseren bijkomende activiteiten. Buitenschoolse activiteiten kosten natuurlijk relatief veel tijd. Op één van de pilotscholen werden meerdere buitenschoolse activiteiten ingepland, waardoor de week behoorlijk vol was. Maar dat was geen probleem, men constateerde dat de leerlingen gemotiveerd werden door de activiteiten en hard werkten om alles af te krijgen.

Vanwege de organiseerbaarheid in de school zou ook gekozen kunnen worden voor een gespreide uitvoering (bijvoorbeeld een middag per week, gedurende een aantal weken). Inhoudelijk gezien is dat niet ideaal, in een week werken de leerlingen meer gericht naar een eindresultaat toe en wordt de samenhang tussen de activiteiten duidelijker gevoeld. Ook zal het aspect samenwerken voor de leerlingen meer inhoud krijgen als zij in een aaneengesloten periode gezamenlijk aan het werk zijn.

Rollen van docenten

Het werkt het beste als gedurende de hele projectweek een vaste groep docenten beschikbaar is. Bij voorkeur zijn de mentoren van de deelnemende leerlingen daar bij. Zij kennen de leerlingen het best en weten waar de leerlingen staan in hun oriëntatie- en keuzeprocessen. Gedurende de projectweek kunnen zij hierbij aansluiten. Het ligt voor de hand om, als dat organiseerbaar is, ook de gesprekken over de ontwikkeling van de algemene vaardigheden en het invullen van de rubrics door de mentor te laten uitvoeren. Hiervoor is het nodig dat de mentor de leerlingen ook daadwerkelijk meemaakt bij het werken aan het project. Uiteraard zullen ook de andere docenten leerlingen observeren en waar nodig feedback of aanwijzingen geven met betrekking tot de algemene vaardigheden.

Voor het voorbereiden van de presentatie en het schrijven van het artikel voor de schoolkrant is de aanwezigheid van een docent Nederlands gewenst. Het hangt van het onderwijsprogramma van de school af of er in de projectweek nog uitleg nodig is, of alleen begeleiding.

De docenten volgen de leerlingen bij hun activiteiten en waar nodig geven zij aanwijzingen of suggesties waardoor de leerlingen worden gestimuleerd zelf naar oplossingen voor hun vragen of problemen te zoeken. Het is niet de bedoeling dat zij de leerlingen sturen, of kant-en-klare antwoorden geven. De leerlingen moeten de kans krijgen om te ervaren hoe het is om zelfstandig hun activiteiten te plannen en uit te voeren. Als zij vastlopen kunnen ze de docent raadplegen. Ook in dat geval kan de docent zich het best terughoudend opstellen en de leerlingen blijven stimuleren om zoveel mogelijk zelf tot oplossingen te komen. Desgewenst kunnen de leerlingen hulpbladen krijgen bij een aantal onderdelen, waarmee zij weer zelfstandig verder kunnen werken (zie bij 'bronnen en materialen').

Speciale aandacht vraagt de begeleiding bij het werken met rubrics. Het werkt het beste als leerlingen daar al in een eerder stadium mee hebben kunnen kennismaken. De school zorgt er in ieder geval voor dat de leerlingen voorafgaand aan de projectweek of bij de start van de week uitleg krijgen over het werken met rubrics bij het project. Docenten zullen zich hier vooraf goed in moeten verdiepen. Meer over het werken aan algemene vaardigheden en het gebruik van rubrics is te vinden op <http://doorstroomvmbo.slo.nl/ontwikkelingen-van-algemene-vaardigheden/werken-algemene-vaardigheden>.

De docenten (in het bijzonder de mentoren) volgen ook het groepsproces en de samenwerking binnen de groepjes; waar nodig gaan zij met leerlingen in gesprek om zaken bij te sturen.

Groepering van de leerlingen

De leerlingen werken gedurende de hele projectweek in een vast groepje. Als groepsmaat kan 3-4 leerlingen worden aangehouden. De school beslist hoe de groepjes worden samengesteld. Het is goed om in ieder geval te zorgen voor 'gemengde' groepjes, bijvoorbeeld wat betreft gekozen sector, klas of leerstijl. Bij de pilotscholen gebeurde het samenstellen van de groepjes op verschillende manieren.

De school die het project alleen met Toptraject-leerlingen uitvoerde, maakte groepjes van leerlingen die elkaar niet goed kenden en voor verschillende sectoren hadden gekozen. Een van de andere pilotscholen liet de leerlingen voorafgaand aan de projectweek eerst een leerstijlentest doen en liet hen daarna zelf groepjes samenstellen, waarbij in elk groepje verschillende leerstijlen vertegenwoordigd moesten zijn.

Evaluatie en beoordeling

Begeleiding bij het werken aan het project

De begeleidende docenten geven gedurende de projectweek feedback aan de groepjes en/of individuele leerlingen met betrekking tot hun aanpak en beslissingen.

Algemene vaardigheden

Voor reflectie en feedback met betrekking tot de algemene vaardigheden wordt gebruik gemaakt van rubrics. Gedurende de week wordt regelmatig aandacht geschonken aan de algemene vaardigheden, bijvoorbeeld door aan het eind van elke projectdag met behulp van de rubrics stil te staan bij één van de vaardigheden en leerlingen daarbij niet alleen naar zichzelf te laten kijken, maar ook elkaar feedback te laten geven. Aan het eind van de projectweek vullen de leerlingen alle rubrics in, ook als zij dat eerder in de week al eens hebben gedaan. Ze bespreken in hun groepje wat ze hebben ingevuld en noteren ook de mening van hun groepsgenoten. Zo snel mogelijk na afloop van de week heeft de mentor met iedere leerling een gesprek over de ervaringen in de projectweek en de ingevulde rubrics; daarbij geeft de mentor ook feedback.

Artikel

De docent Nederlands zorgt voor de begeleiding bij het schrijven van het artikel en voor de beoordeling ervan. Het is mogelijk om de leerlingen hierbij ook een rol te geven, bijvoorbeeld door hen met behulp van tevoren besproken (of bij het vak Nederlands altijd gebruikte) beoordelingscriteria het artikel van een medeleerling te laten beoordelen.

Presentatie

De begeleiding bij het voorbereiden van de presentatie kan door de docent Nederlands en/of door een andere docent gebeuren. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de rubrics voor Presenteren. Het is denkbaar dat er in de school al afspraken bestaan over de criteria waaraan een presentatie moet voldoen, die bij alle vakken gehanteerd worden en waarmee de leerlingen vertrouwd zijn. Deze criteria worden dan uiteraard op een of andere manier meegenomen.

Ook bij de beoordeling van de presentaties kunnen de rubrics gebruikt worden. De beoordeling kan gedaan worden door een of meer docenten en het is aan te bevelen om ook de leerlingen hier een rol in te geven. Een gesprek over de beoordelingscriteria hoort daar natuurlijk bij.

LOB

De leerlingen vullen aan het eind van de projectweek het evaluatieformulier voor LOB in dat als bijlage bij het projectboekje is gevoegd. In hun groepje bespreken zij wat ze hebben ingevuld. In het gesprek dat de mentor na afloop van de projectweek heeft met iedere leerling wordt ook aandacht geschonken aan het oriëntatie- en keuzeprocess van de leerling.